

GLEDALIŠČE CELJE

Kako živeti po samomoru mladostnika

Predstava Gorazdov voz in Gledališču Celje preizprašuje nemoč, obtoževanje in samoobtoževanje staršev in učiteljev ob samomoru mladostnika. Gledališče je ob tem pripravilo pogovor z dr. Saško Roškar, ki se posveča raziskovanju in preprečevanju samomorilnega vedenja

Petra Vidali

Tudi v Gledališču Celje pripravljajo predstave "na zalogo", da jih bodo lahko za publiko odigrali takoj, ko bo mogoče. V četrtek je imela interno premiero predstava Gorazdov voz po drami **Johnne Adams** Gidion's Knot. Dramo, ki je priznani ameriški dramatičarki prinesla tudi nagrade, je prevedla **Tina Mahkota**, uprizoritev je zrežirala **Ajda Valcl**. Tudi to predstavo so pripravili v dveh zasedbah, premiera s prvo ekipo je bila že pred novim letom. Ker predstave najbrž še nekaj časa ne bo mogoče videti, gledališče še ni pripravilo običajne tiskovne konference, umejniška vodja gledališča in dramaturginja predstave **Tina Kosi** pa se je odločila, da je problemsko izhodišče drame smiselno približati javnosti prej, saj je v ospredju besedila nemoč mladostnika in individuumov in sistemov, ki mu niso mogli pomagati. Seveda je za to temo pravi in nujen vsak čas, aktualne stiske izoliranih mladih pa se zdijo še dodaten argument za pogovor. Problemski fokus je sploh močen segment programa Gledališča Celje, vsako sezono se dotikajo bolečih točk družbe, od demence (predstava Oče), odnosa do hendikepiranih (predstava Večni otrok) ...

"Drama Gorazdov voz se odvija na šoli, ko pride mati umrlega učenca na sestanek k učiteljici. (...) Pretresljiva igra govori o odnosu med žalujočo materjo in čustveno učiteljico. Osnovnošolec Gorazd je storil samomor na dan, ko so ga izključili iz šole. Lahko bi bil žrtev nadlegovanja ali pa je bil on sam tisti,

ki je nadlegoval druge. Skozi čustveni dialog skušata mati preminulega dečka in njegova učiteljica ugotoviti, kaj je fanta pripeljalo do tragičnega dejanja. Gre za dramo o nekaterih ključnih vprašanih šolskega sistema, odgovornosti učiteljskega poklica, svobode izražanja ... Drama govori o šolstvu, vlogah staršev in učiteljev v vedno bolj kaotičnem svetu. Aktualni problemi šolskega sistema, pravic in dolžnosti učiteljev, staršev in učencev sodijo med najbolj pereča vprašanja današnje družbe," so v gledališču zapisali ob predstavi.

V četrtek so pripravili spletni pogovor z **doc. dr. Saško Roškar**, zaposleno na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje, kjer se ukvarja s preventivo duševnih motenj in promocijo duševnega zdravja. Že več kot desetletje se intenzivno posveča raziskovanju in preprečevanju samomorilnega vedenja.

Predstava je črna statistiko: med letoma 2008 in 2019 je bilo v starostni skupini od deset do štirinajst let - v to skupino bi spadal Gorazd - v Sloveniji dvanajst samomorov. Med mladostniki, starimi od 15 do 19 let, pa je bilo v tem obdobju 83 samomorov. Tako kot v drugih starostnih skupinah je tudi v tej bistvena razlika med spoloma, samomor je naredilo 69 fantov in 14 deklet. V tem obdobju je sicer mogoče zaznati blagi upad samomorov med fanti in blagi porast samomorov med dekleti. V starostni skupini med petnajstim in štiriindvajsetim letom je samomor drugi ali tretji najpogostejši razlog smrti, takoj ob prometnih nesrečah in rakavih obolenjih.

Nehvaležno je odgovarjati na vprašanje, kaj se bo zaradi samoizolacije dogajalo na področju duševnega zdravja mladih, pravi. Po "zdravi kmečki pameti" je mogoče pričakovati, da se bodo stiske mladih povečale. Vendar je že pionirski sociolog in socialni psiholog Émile Durkheim ugotovil, da je v kriznih situacijah (na primer vojnah) samomorov manj - takrat smo vsi "v

istem zosu", imamo skupnega sovražnika ... Stiske nastopijo, ko se krizno obdobje konča. Zato: bodimo pozorni! Čustveno nihanje, preizkušanje mej, tvegano vedenje, umikanje v samoto, impulzivnost in razdražljivost so sicer do neke mere skupni vsem adolescentom, ukrepati pa je treba, kadar pripeljejo do spremenjenega vsakodnevnega ravnanja mladostnikov (težave v šoli, prenehanje zanimanja za aktivnosti, brezvoljnost ...).

Drama Gorazdov vozec se ne osrediča na mladostnika, temveč na njegovo mamo in njegovo razredničarko, torej na stiske tistih, ki ostanejo. Življenje po smrti bližnjih je vedno težko, po samomoru bližnjega pa so stiske še veliko hujše. Ob soočenju z izgubo nastopita ob samomorih bližnjih še preizpraševanje in samoobtoževanje. Če nekdo umre zaradi raka ali prometne nesreče, se ne bomo spraševali, zakaj se je to zgodilo in ali bi lahko kaj naredili, da bi smrt preprečili, samomor pa spremljajo takšna spraševanja. Če gre za samomor mladega človeka, ki še ni popolnoma odgovoren zase, je še huje. Samoobtoževanju bližnjih pa se pridruži še stigmatizacija družbe. Saška Roškar pojasnjuje, da ne gre nujno za ob-

toževanje, temveč za nelagodje, nevednost, kako pristopiti in pomagati.

Sodelovanje pri ustvarjanju predstave Gorazdov vozec in njeni promociji se ji zdi dragoceno, ozaveščanje se tako širi po novih kanalih, drugačen medij pa lahko probleme tudi drugače osvetli.

Spomniti velja, da se je sodobna slovenska umetnost s tem vprašanjem že ukvarjala, film Razredni sovražnik režiserja **Roka Bička** in scenaristov **Nejca Gazvođe**, Roka Bička ter **Janeza Lapajnet**a postavlja v fokus zlasti vprašanje, kako se s samomorom soočajo sošolci. Zanimivo bo videti, kako se je boleče teme lotila ameriška dramatičarka in kako je zaživela v interpretaciji dvakrat dveh igralok: **Barbare Medvešček** oziroma **Lučke Počkaj** in **Mance Ogorevc**.

V kriznih razmerah smo vsi "v istem zosu". Stiske nastopijo, ko se krizno obdobje konča

Tanja Potočnik in Lučka Počkaj Foto: Uroš HOČEVAR za SLG Celje

